

Návštěva profesora Luthera H. Martina v Brně a kurz „Cognitive Science of Religion“

Aleš Chalupa, FF MU, Ústav religionistiky

Od neděle 15. října 2006 pobýval na Ústavu religionistiky Masarykovy univerzity profesor Luther H. Martin, jedna z nejvýznamnějších postav současné světové religionistiky.¹ Jeho návštěva měla kromě osobního rozměru – s mnoha našimi pedagogy jej totiž pojí dlouholeté přátelské vazby – i náplň pracovní. Díky udělení štědrého grantu z prostředků Jihomoravského kraje mohl být jeho týdenní pobyt vyplněn rovněž výukou kurzu „Cognitive Science of Religion“, který byl otevřen především studentům magisterského programu religionistiky.

Cílem tohoto mimořádně vypsaneho kurzu bylo zevrubnější představení kognitivní religionistiky, která v současnosti představuje jeden z nejlivnějších a také „nejprovokativnějších“ přístupů v oblasti religionistické metodologie. Tento kurz tak, alespoň dočasně, vyplnil jednu z velkých mezer, která poněkud hyzdí jinak vcelku pestrou nabídku kurzů vypisovaných brněnským Ústavem religionistiky. Podobně zaměřený kurz zde totiž k dispozici není a nikdy nebyl, pominu-li opět jednorázově vypsany kurz „Kognitivní religionistika“, který zde v podzimním semestru 2003 odprezdňal doktor Martin Kanovský ze Slovenska.

Kurz byl rozdělen do přehledných tematických celků, které na sebe smysluplně navazovaly. Přednáška druhý den vždy rozvíjela témata, která byla nastíněna během dne předešlého. Tento postup byl dán do jisté míry nutností, právě díky malé obznamenosti se základními vychodisky kognitivních věd. Dvě úvodní přednášky (pondělí a úterý) se tedy týkaly představení jejich pohledu na náboženství. Z perspektivy kognitivní religionistiky je náboženství pokládáno za vedlejší produkt lidské evoluce, k jehož studiu se velmi dobře hodí právě metody, které nachází své uplatnění například v prostředí evoluční psychologie nebo biologie.² Další dvě přednášky (středa a čtvrtek) byly věnovány názorné aplikaci některého z poznatků kognitivních věd při studiu náboženských rituálů a v prostředí historického a kulturního badání obecně. Poslední den (pátek) pak poskytl prostor pro závěrečné shrnutí a diskuzi.

Kurz byl doslova nabitý informacemi, které byly navíc podány poutavě a s velkou dávkou akademické erudice. Ta však měla daleko k nudné suchopárnosti. Profesor Martin je totiž charismatický řečník s vytríbeným smyslem pro humor, takže i tohoto „koření“ přednášek se nám dostalo v míře více než vrchovaté. Věřím tedy, že všichni účastníci kurzu, kteří vytrvali, si z něj kromě velkého množství informací a podnětných témat k budoucím zamyšlením odnáší i osvěžující představu o tom, jak vypadá kvalitní vysokoškolský kurz v podání zahraničního vyučujícího. Profesor Martin si nás navíc získal i svou otevřeností a přátelským přístupem. Přes svůj extrémně náročný program neodmítl naše středěční pozvání do jedné z brněnských restaurací,

¹ Několik podrobnějších informací o životě a akademickém působení profesora Luthera H. Martina lze získat ze stručného medailonku na s. 69–70 níže. Ten předchází v tomto čísle otištěnému rozhovoru, který časopisu Sacra profesor Martin laskavě poskytl.

² Některé z těchto základních myšlenek vyjádřil a rozvinul profesor Martin rovněž v rozhovoru, který naleznete na s. 70–79 níže.

kde jsme se mohli nerušeně věnovat dalším, nejenom religionistickým, diskuzím až do pozdních nočních hodin.

Po stránce organizační bylo poměrně problematické plánované střídání učeben, ve kterých se přednášky a semináře měly konat. Okna některých z nich navíc směřovala na ulici Jaselskou, takže nám výuku první den „zpříjemňoval“ hluk sem a tam se prohánějících stavebních strojů. Nicméně i tento problém se podařilo uspokojivě vyřešit. Vzhledem k nízkému počtu účastníků se mohl celý kurz konat v mnohem útulnější pracovně doktorandů. V tomto směru se však nelze ubránit jistému údivu nad vcelku tristním nezájmem o kurz ze strany studentů. Nakonec si jej zapsalo pouhých pět z nás (čtyři z magisterského a jeden z doktorského studijního programu). Několik dalších se jej vcelku pravidelně zúčastňovalo v podobě „nezávislých pozorovatelů“, ani jejich počet však nebyl nikterak omračující. Výsledný dojem poněkud poupravuje hojná návštěvnost veřejné přednášky na téma „The Roman Cult of Mithras: A Cognitive Perspective“, kterou profesor Martin uspořádal ve čtvrtek 19. října.³

Čím byl tento nezájem způsoben? A existují pro něj nějaké „polehčující okolnosti“? Vyučovacím jazykem byla samozřejmě angličtina. Na každou z přednášek nebo seminářů byla vyžadována četba tematicky relevantní literatury, poměrně rozsáhlá a znovu výhradně v angličtině. Kurz byl velmi intenzivní a vyžadoval značnou koncentraci: výuka probíhala každý den v týdnu, od 15.00 do 18.15. Probíraná témata byla pro většinu studentů nová, obtížná a především nezvyklá (a pro některé by možná mohla být i „nepříjemná“). To, co pak dle mého soudu odradilo naprostou většinu potenciálních uchazečů, byly podmínky ukončení: 10 a 15stránková závěrečná práce v angličtině.

Kurz jednoznačně patřil k těm nejnáročnějším, které si student religionistiky může během svého studia zapsat. Na straně druhé, není právě překonávání těchto „hranic vlastních možností“ do jisté míry prubířským kamenem našich studií? Troufnu si tvrdit, že zatímco valnou část informací a znalostí, které studiem religionistiky získáváme (třeba deset úrovní bóddhisattvovského školení nebo názvy papežských sociálních encyklik), dříve či později zapomeneme. Schopnost vyslechnout si anglicky mluvený projev, zapojit se do diskuze a napsat vlastní text v tomtéž jazyce jsou však dovednosti, která mají trvalejší hodnotu. Navíc jich lze využít i mimo náš relativně úzce zaměřený obor. Právě rozvíjení jazykových schopností by proto mělo být jedním z vedlejších, přesto však rovněž velmi důležitých, cílů vysokoškolského studia religionistiky.

Na závěr tedy nezbyvá než vyslovit přání, aby se profesor Luther H. Martin někdy v budoucnu na našem brněnském Ústavu religionistiky znovu objevil. Jeho bezmála „misijní“ úsilí již ale přineslo své první plody. Část brněnských studentů, vesměs alespoň občasných účastníků jeho kurzu (a jde, což je potěšující, o studenty od bakalářských až po doktorské), se rozhodla založit „kognitivistickou buňku“ (Kobuň) a pokusit se tak o aplikaci některých metod kognitivních věd v oblasti svého religionistického zájmu. Cílem této „tajné organizace“ je, alespoň prozatím, především koordinace postupu při opatrování příslušné literatury a neformální výměna znalostí a informací. Ať již bude budoucnost kognitivní religionistiky jakákoli, měli bychom

³ Tato přednáška bude publikována pod stejným názvem v časopise *Religio: Revue pro religionistiku* 14/2, 2006.

vývoj a novinky v této oblasti alespoň pozorně sledovat, protože „metodologický“ vlak, který jednou ujel, se dohání jen obtížně.

Rozhovor s profesorem Lutherem H. Martinem

Aleš Chalupa, FF MU, Ústav religionistiky

Kateřina Řepová, FF MU, Ústav religionistiky

Radek Kundt, FF MU, Ústav religionistiky

V okamžiku, kdy k nám pronikla informace o budoucím pobytu¹ profesora Luthe-
ra H. Martina na brněnském Ústavu religionistiky, si redakční rada časopisu *Sacra*
začala pohrávat s myšlenkou žádosti o případné interview. Nakonec jsme se k tomu-
to kroku odhodlali a naši žádosti bylo mile vyhověno. Rozhovor se konal ve středu
18. října 2006 v jedné z pracoven Ústavu religionistiky. Přítomni byli profesor Luther
H. Martin (jak se ostatně od hlavního hrdiny očekává), za redakci časopisu *Sacra* pak
Aleš Chalupa, Jan Blaško a Jakub Havlíček. Přepisu bezmála hodinového rozhovoru
se ujali naši kolegové Kateřina Řepová a Radek Kundt, kterým tímto patří náš velký
dik. Naše další poděkování patří rovněž doktorovi Daliborovi Papouškovi, který naši
žádost o interview profesoru Martinovi s předstihem tlumočil, a také ostatním, zde
bezejmenným, členům redakční rady, kteří se na jeho přípravě jakkoli podíleli.

Rozhovor jsme se rozhodli publikovat v angličtině, abychom co nejméně ubrali na
jeho autentičnosti a živosti. Při přepisu jsme se dopustili jen minimálního množství
úprav a vynechávek, vesměs u vět a odboček, které se týkaly některých témat zmíně-
ných nebo probíraných během kurzu „Cognitive Science of Religion“ a které by
nebyly pro většinu čtenářů srozumitelné. Před samotný rozhovor jsme navíc umís-
tili, jako krátké seznámení s postavou profesora Luthe-
ra H. Martina, jeho stručný akademický medailonek.

Profesor **Luther H. Martin** (*1937) v současné době působí na Katedře religio-
nistiky Vermontské univerzity v Burlingtonu v USA a rovněž na Institute of Cogni-
tion and Culture Královské univerzity v Belfastu v Severním Irsku. Jeho badatelský
zájem je dlouhodobě zaměřen na problematiku helénistických náboženství. Českému
čtenáři je z této oblasti znám především díky své knize *Hellenistic Religions: An
Introduction* (Oxford: Oxford University Press 1987), která vyšla rovněž v českém
překladu (Luther H. Martin, *Helénistická náboženství*, Brno: Masarykova univerzita
1997, přel. Iva Doležalová a Dalibor Papoušek).

Profesor Martin je také významnou postavou na poli religionistické metodolo-
gie. Nově se angažuje především v oblasti kognitivní religionistiky, kde se pokouší
o vyhodnocení jejího možného přínosu při studiu starověkých náboženství (viz např.

¹ Ten se nakonec mohl uskutečnit díky laskavému udělení štědrého grantu z prostředků Jihomoravského kraje.